

FÖRDJUPNING

Framåtblickande indikatorer pekar på sämre utveckling på arbetsmarknaden

Trots den stora osäkerheten i omvärlden har arbetsmarknaden i Sverige varit stabil under 2012 och sysselsättningen har ökat. Under hösten har emellertid tecknen på att arbetsmarknaden håller på att försvagas blivit allt tydligare. Exempelvis har antalet varsel om uppsägning ökat i snabb takt. Denna fördjupning syftar till att visa hur framåtblickande indikatorer har utvecklats och vad det innebär för utsikterna på arbetsmarknaden de närmaste kvartalen.

SÄMRE UTSIKTER PÅ ARBETSMARKNADEN

Ledande indikatorer innehåller information om hur en annan variabel kommer att utvecklas under en kommande period. Det finns en rad ledande indikatorer som kan användas för att förutse förändringar i efterfrågan på arbetskraft. Exempel på sådana är företagens anställningsplaner enligt Konjunkturbarometern, antalet nyanmälda lediga platser hos Arbetsförmedlingen och sysselsättningsindex i inköpschefsindex för tillverkningsindustrin.⁴² I Diagram 160 visas samvariationen mellan olika arbetsmarknadsindikatorer och sysselsättningsutvecklingen. Tidpunkten t avser den samtida korrelationen, medan tidpunkten $t+1$ avser korrelationen mellan indikatorn och sysselsättningen ett kvartal framåt i tiden. Samtliga indikatorer uppvisar högst korrelation med sysselsättningen i tidpunkten $t+1$ eller $t+2$, det vill säga indikatorerna leder utvecklingen i sysselsättningen med ett par kvartal.⁴³ Högst korrelation, mätt på detta sätt, uppvisar anställningsplanerna i näringslivet.⁴⁴

Under hösten har de ledande indikatorerna försvagats, bland annat har anställningsplanerna i Konjunkturbarometern fallit. Det gäller främst tillverkningsindustrin och byggverksamheten.

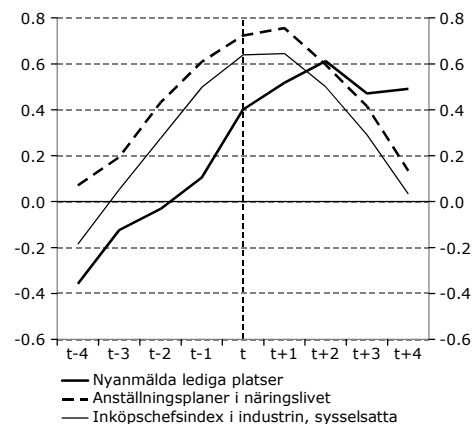
⁴² Om inget annat nämns så avses i denna fördjupning delindexet för sysselsatta i inköpschefsindex i tillverkningsindustrin.

⁴³ Antalet sysselsatta och nyanmälda lediga platser är uttryckta som procentuell förändring jämfört med föregående kvartal. Inköpschefsindex avser kvartalsmedelvärde i tillverkningsindustrin. Korrelationerna avser perioden 1996–2012. Resultaten blir likartade för en kortare tidsperiod (2000–2012) liksom för perioden före finanskrisen (1996–2007), men korrelationerna blir då något högre respektive något lägre.

⁴⁴ Att anställningsplanerna uppvisar högst korrelation med sysselsättningen är i sig inget bevis för att de har bättre prognosförmåga än övriga variabler. En prognosutvärdering av en enkel modell där sysselsättningen (kvartalsförändring) förklaras av laggad sysselsättning (kvartalsförändring) och en indikator visar att samtliga indikatorer (anställningsplaner, nyanmälda lediga platser, inköpschefsindex och varsel) har bättre prognosförmåga än en första ordningens autoregression, AR(1), på ett kvartals sikt. Anställningsplanerna i näringslivet har bäst prognosförmåga av de här utvärderade indikatorerna.

Diagram 160 Ledande indikatorer

Korrelation med procentuell förändring av antalet sysselsatta vid olika tidpunkter, kvartalsvärden

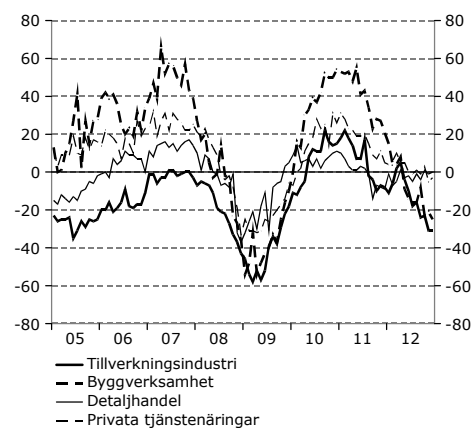

Anm.: Se fotnot 43.

Källor: Arbetsförmedlingen, SCB, Swedbank/Silf och Konjunkturinstitutet.

Diagram 161 Anställningsplaner

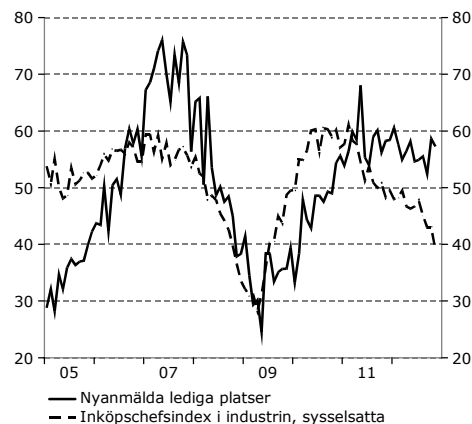
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 162 Nyanmälda lediga platser och inköpschefsindex (sysselsatta) i tillverkningsindustrin

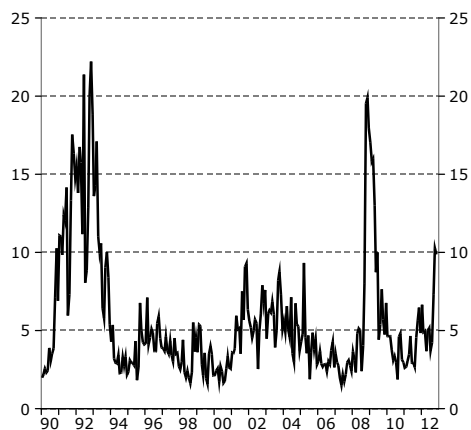
Tusental, 3-månaders glidande medelvärde respektive index, säsongrensade månadsvärden

Källor: Arbetsförmedlingen, Swedbank/Silf och Konjunkturinstitutet.

Diagram 163 Varsel om uppsägning

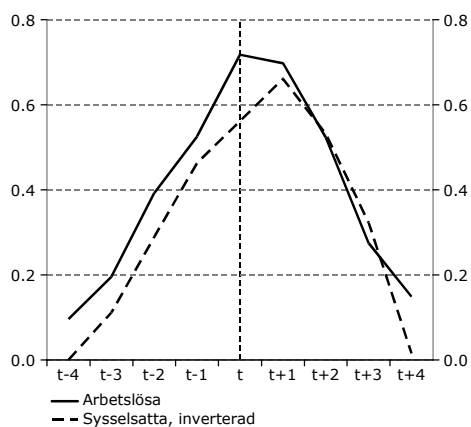
Tusental, månadsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

Diagram 164 Varsel

Korrelation med procentuell förändring av antalet sysselsatta och arbetslösa vid olika tidpunkter, kvartalsvärden

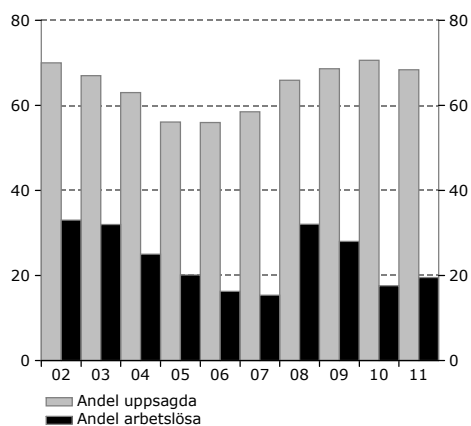

Anm.: Se fotnot 46.

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 165 Uppsagda och arbetslösa inom 6 månader

Andel av varslade, procent

Anm. Årtalen avser tidpunkten för varsel.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Inom detaljhandeln har anställningsplanerna pendlat kring noll, vilket betyder att det är ungefär lika många företag som planerar att dra ner på personal som planerar att anställa den närmaste tiden (se Diagram 161). Samtidigt har sysselsättningsindex i inköpschefsindex för tillverkningsindustrin fallit stadigt de senaste månaderna (se Diagram 162). Antalet nyanmälda lediga platser hos Arbetsförmedlingen har däremot varit ungefär oförändrade under hösten och ligger fortfarande på en hög nivå sett till det historiska genomsnittet (se Diagram 162).⁴⁵

FLER VARSEL OM UPPSÄGNING

Under hösten har antalet varsel om uppsägning ökat, om än från en låg nivå. Både i oktober och i november varslades ungefär 10 000 personer om uppsägning (se Diagram 163). Det reser frågan om hur väl antalet varsel kan bidra till att förutsäga hur mycket arbetslösheten kommer att förändras. Samvariationen mellan antalet varsel och antalet arbetslösa är god. Det är däremot inte uppenbart i vilken utsträckning som utvecklingen i antalet varslade leder arbetslösheten. Varslens korrelation med förändringen i arbetslösheten ett kvartal framåt i tiden och den samtida korrelationen är ungefär lika hög (se Diagram 164).⁴⁶

Det finns flera tänkbara förklaringar. Medan varslen visar hur efterfrågan på arbetskraft förändras så påverkas arbetslösheten också av förändringar i utbudet av arbetskraft. Dessutom sägs inte alla av de varslade personerna upp. Av dem som faktiskt sägs upp blir inte heller alla arbetslösa eftersom en del hinner hitta ett nytt arbete. Hur många av de varslade som verkligen blir uppsagda och sedan också blir arbetslösa varierar över tiden – fler blir arbetslösa i sämre tider (se Diagram 165).⁴⁷ I genomsnitt under 2002–2011 blev omkring 65 procent av dem som varslats om uppsägning uppsagda inom 6 månader och ungefär 25 procent blev också arbetslösa inom samma tidsrymd.

Det sker kontinuerligt stora flöden på arbetsmarknaden. Enligt Arbetskraftsundersökningarnas flödesstatistik var det i genomsnitt ungefär 70 000 personer per kvartal som lämnade sysselsättning för arbetslöshet under åren 2005–2011 (se Diagram 166).⁴⁸ Antalet arbetslösa till följd av varsel bedöms under

⁴⁵ Genomsnittet för perioden 2001–2012 (november) är ca 45 000 lediga platser per månad.

⁴⁶ Antalet sysselsatta och arbetslösa är uttryckt som procentuell förändring jämfört med föregående kvartal medan varslen mäts i nivå. Korrelationerna avser perioden 1996–2012. Mönstret är det samma även om korrelationerna beräknas för en kortare (2000–2012) eller längre (1980–2012) tidsperiod, men korrelationerna blir något högre i båda fallen jämfört med den period som presenteras här.

⁴⁷ Med arbetslös avses här inskriven hos Arbetsförmedlingen. Hur stor andel av de varslade som blir arbetslösa varierar också mellan olika branscher. Se fördjupningen "Varsel och dess samband med arbetslösheten" i *Konjunkturläget*, december 2008.

⁴⁸ Majoriteten (i genomsnitt 70 procent 2005–2012) av dessa är personer som blir arbetslösa till följd av att de lämnar en tidsbegränsad anställning.

samma period ha uppgått till knappt 4 000 personer i genomsnitt per kvartal.⁴⁹

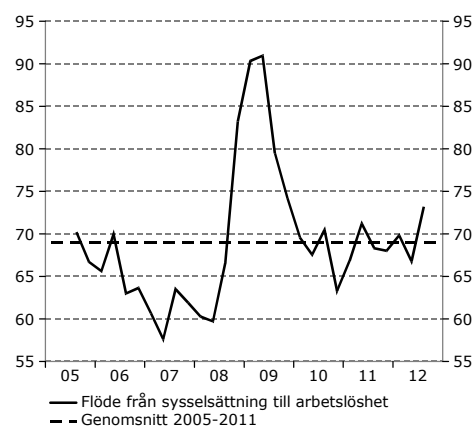
Sammantaget är det därmed en liten andel av de som bli arbetslösa som berörs av varsel. Trots detta kan varsel fungera som en indikator för utvecklingen på arbetsmarknaden, eftersom varslen säger något om hur företagets efterfrågan på arbetskraft förändras. Antalet varsel korrelerar väl med den procentuella förändringen i sysselsättningen ett kvartal framåt i tiden (se Diagram 164). Varslen kan därmed användas som en ledande indikator för sysselsättningen, även om andra indikatorer såsom anställningsplaner har bättre korrelation och också bättre prognosförmåga (se Diagram 160 och fotnot 44).

KONJUNKTURINSTITUTETS INDIKATORMODELLER PEKAR PÅ SVAG SYSSELSÄTTNINGsutveckling

De framåtblickande indikatorerna pekar på en sämre utveckling av antalet sysselsatta på kort sikt. För att få en uppfattning om hur omfattande försvagningen kan väntas bli använder Konjunkturinstitutet sig av indikatormodeller.⁵⁰ I dessa modeller ingår utöver traditionella arbetsmarknadsindikatorer även information om produktionsutfall enligt Konjunkturbarometern (se Tabell 28).

Diagram 166 Flöden på arbetsmarknaden

Tusental, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁹ Under perioden 2005–2011 varslades i genomsnitt 15 000 personer per kvartal. Eftersom 25 procent av dessa i genomsnitt blev arbetslösa innebär det att 3 750 personer blev arbetslösa till följd av varsel varje kvartal.

⁵⁰ Metoden är ursprungligen utvecklad av Riksbanken. Se exempelvis Andersson, M. och M. Löf, "Riksbankens nya indikatorprocedur", *Penning- och Valutapolitik*, 2007:1.

Tabell 28 Variabler i Konjunkturinstitutets indikatormodeller

Säsongrensade kvartalsvärden

Beroende variabel
Antal sysselsatta ¹
Förklarande variabler
Antal sysselsatta (t-1) ¹
Nyanmälda lediga platser ²
Varsel ²
Indikatorer tillverkningsindustri ³ :
Produktionsvolym, utfall
Anställda, utfall
Anställda, förväntan
Brist på arbetskraft
Indikatorer byggverksamhet ³ :
Byggandet, utfall
Anställda, utfall
Anställda, förväntan
Brist på arbetskraft

Källor: ¹ SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU). ² Arbetsförmedlingen.³ Konjunkturbarometern.

Dessa indikatorer innehåller också information om den framtida sysselsättningsutvecklingen. Modellprognosen utgör för närvarande ett medelvärde av prognoserna från 55 olika indikatormodeller.⁵¹

Tabell 29 visar en utvärdering av indikatormodellernas medelvärdesprognos (Medel55) jämfört med en första ordningens autoregression, AR(1)-modell. Dessutom redovisas en utvärdering av Konjunkturinstitutets publicerade sysselsättningsprognoser. Av tabellen framgår att modellprognosen ger mer träffsäkra prognoser än en AR(1)-modell på kort sikt. Resultaten indikerar även att prognosförmågan minskar med prognoshorizonten. Konjunkturinstitutet använder därför enbart dessa modeller för sysselsättningsprognoser på kort sikt – upp till två kvartal framåt i tiden. På längre sikt använder Konjunkturinstitutet andra typer av modeller till stöd för bedömningen. Tabellen visar även att Konjunkturinstitutet har gjort bättre sysselsättningsprognoser än modellerna. På kort sikt kan det förklaras av tillgång till mer information än modellerna, till exempel i form av månadsutfall för sysselsättning och indikatorer.

⁵¹ Sammanvägningar av olika modellprognoser har visat sig vara robusta prognosverktyg. Se exempelvis fördjupningen "Inflationsindikatorer" i *Inflationsrapport*, 2006:3, Riksbanken.

Tabell 29 Utvärdering av prognoser för kvartalsförändring i sysselsättningen under perioden 2004kv2–2012kv2

Prognoshorisont och Theil's U, säsongrensade data

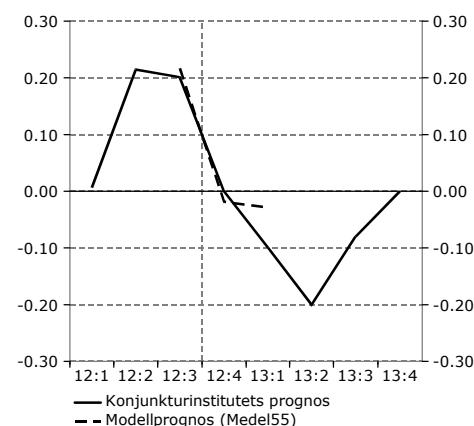
Prognoshorisont Kvartal	Medel55	AR(1)	KI:s prognoser
1	0,77	0,92	0,58
2	0,94	1,11	0,85
3	1,02	1,15	1,01
4	1,21	1,18	1,12
5	1,27	1,20	1,14
6	1,33	1,20	1,11

Anm. När Theil's U är mindre än 1 innebär det att prognosen är bättre än att använda seriens medelvärde under utvärderingsperioden som prognos. Det bör dock noteras att medelvärdet för hela utvärderingsperioden inte var känt i realtid och därmed inte möjligt att använda vid de olika prognostillfällena. Medel55 avser prognoser baserade på genomsnittet av 55 skattade modeller och AR(1) är en första ordningens autoregression.

För de två närmaste prognoskvartalen, det vill säga fjärde kvartalet 2012 och första kvartalet 2013, spår indikatormodellerna att sysselsättningen kommer att vara i princip oförändrad (se Diagram 167). Konjunkturinstitutet samlade bedömning är att sysselsättningen utvecklas i linje med modellerna fjärde kvartalet 2012. Det stöds även av oktober- och novemberutfallen från SCB:s arbetskraftsundersökningar. Däremot bedömer Konjunkturinstitutet att sysselsättningen minskar något första kvartalet 2013. Det stöds av att flera av de ledande indikatorerna har fortsatt att utvecklas negativt under inledningen av fjärde kvartalet 2012 – information som modellerna inte har haft tillgång till.

Diagram 167 Sysselsättningsprognoser

Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.